

Norges Fiskerilags landsmøte
Trondheim, 7. oktober 1988

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

MÅL FOR UTVIKLINGEN I KYST-NORGE - FISKERINÆRINGENS PLESS OG
RAMMEVILKÅR I EN SAMLET KYSTPOLITIKK

Formann,
kjære landsmøte

La meg først få takke for invitasjonen til å være til stede her i dag for å møte et representativt utvalg av landets fiskeribefolkning. Det har vært tradisjon i alle regjeringer fra Det norske Arbeiderparti at statsministeren er til stede på deler av landsmøtet. Dette er en tradisjon som jeg er glad for å kunne bringe videre.

Arbeiderpartiet har nylig lagt fram utkast til partiprogram for kommende 4-års periode. Der har vi beskrevet hovedprinsippene også for den distriktpolitikken vi ønsker å legge opp til.

Så lenge det har bodd folk i Norge, har kysten vært av vital betydning. Ressursene i havet har vært blant Norges største rikdommer opp gjennom århundrene. Slik er det også i dag. Fiskerinæringen forvalter de fornybare ressursene som til alle tider har vært hovedgrunnlaget for bosettingen i kyst-Norge, og som gjennom store deler av vår historie har vært en av våre viktigste eksportressurser.

Vårt hovedansvar nå og i framtida er å sørge for en forvaltning av disse ressursene, slik at de framtidige generasjoner kan ha den samme glede av dem. Et livskraftig kyst-Norge, der enkeltmenneskene opplever et så rikt

og givende liv at de ønsker å bo og virke der, er helt avhengig av en fornuftig ressursforvaltning.

Utviklingstrekk og mål for utvikling i kyst-Norge

I dag ser vi at innsats i fiskerisektoren ikke er tilstrekkelig for å kunne bevare hovedmønsteret i bosettingen i kyst-Norge. Både for dem som selv arbeider i fiskerinæringen og ikke minst for deres familier, er innsats i en rekke andre sektorer av vital betydning. Et levedyktig lokalsamfunn må kunne tilby:

- et trygt og givende arbeid for alle, både kvinner og menn
- barnehagetilbud for barna
- utdanningstilbud for de unge
- servicetilbud i form av nærbutikker, post, helsetjenester, aldersboliger og aktive fritidstilbud
- bevaring av den kultur som gjør at enkeltmenneskene føler at de hører hjemme og trives der de bor

I stadig større grad har vi sett at innsats i en næring ikke kan ses isolert fra innsats i hele lokalmiljøet.

Hovedgrunnlaget for vekst og trivsel i en region er det samme langs kysten som i resten av landet. Trivsel og trygghet fremmes av lokal og regional tilhørighet. Sosiale, kulturelle og fysiske miljøkvaliteter har ofte utviklet seg gradvis gjennom generasjoner. Dette er kvaliteter som vi ønsker å ta vare på i den videre samfunnsutviklingen.

Utformingen av en framtidrettet regional - og distriktpolitikk må derfor ikke minst bygge på kunnskap om slike endringsprosesser.

I mange år bidro høye fødselstall i distriktene til å dempe virkningen av det sentraliserende flyttemønsteret. Når to eller tre søsken i en familie i en mindre kystkommune flyttet, var det

ofte like mange søsken igjen på hjemstedet eller i landsdelen. Slik er det ikke lenger.

I dag betyr utflytting ofte at grunnlaget for etablering av nye husholdninger i mange lokalsamfunn faller bort. Hvis det ikke skjer en markert endring av de senere års flyttemønster, er distrikts-Norge i ferd med å miste deler av den siste store ungdomsgenerasjonen. Dette er den virkelighet vi må forholde oss til når vi former vår distriktspolitikk.

Vi har fortsatt som mål at hovedtrekkene i bosettingsmønsteret skal opprettholdes. Dette er også et av de mål fiskeripolitikken skal bidra til å nå.

Både befolkningsutviklingen og flyttemønsteret innenlands innebærer at bosettingsmålet i betydningen en "garanti" mot nedgang i folketallet i hvert eneste lokalsamfunn er umulig å oppfylle. Med dagens lave folketilvekst vil folketallet i Norge stagnere rett etter århundreskiftet. Dette betyr igjen at ingen regioner vil kunne øke folketallet uten at andre går tilbake.

De folkevalgte organer i kommuner og fylkeskommuner har hovedansvaret for velferdsutviklingen innenfor sitt eget område. Det regionale selvstyre har økt de siste 15-20 årene. Ved at kommunene og fylkeskommunene i dag har større ansvar til å velge strategi vedrørende senterutvikling/tettstedsutvikling eller satsing på et spredt utbyggingsmønster, betyr at bosettingsmønsteret i økende grad formes gjennom lokale og regionale prioriteringer. Dette er en riktig utvikling. Frikommuneforsøkene som nå er i gang, der kommunene og fylkeskommunene får større ansvar for bruk av virkemidler, vil gi de lokale myndigheter og næringsliv stadig nye utfordringer og muligheter.

Når dette er sagt, vil jeg imidlertid understreke at staten fortsatt skal og må formulere målene for regional- og distriktspolitikken. Her vil hensynet til en balansert regional utvikling stå sentralt.

Vi legger opp til en politikk for de kommende år med følgende hovedsatsingsområder, i kyst-Norge såvel som i resten av landet, med den enkeltes velferd og trivsel som utgangspunkt:

- gode boforhold
- mer og bedre utdanning til flere
- større trygghet for barna og barnefamiliene
- en trygg og aktiv alderdom
- større ansvar for miljøet

De mål vi har satt oss for distriktspolitikken, må til enhver tid avspeile en realistisk politisk ambisjon. Vi har politisk vilje til innsats for kyst-Norge.

Fiskerinæringas plass i en samlet kystpolitikk

Hvilken plass får så fiskerinæringen i dette bildet.

Fiskerinæringen er det viktigste bærelement for bosettinga i kyst-Norge. Med en eksportverdi på vel 10 milliarder i 1987, og en innenlandsk omsetning på 2-2,5 milliarder kroner, representerer fiskeriene både en betydelig produksjonsverdi og er en viktig eksportnæring for landet som helhet. Norge trenger en livskraftig fiskerinæring.

Det er Regjeringens syn at fiskerinæringa fortsatt vil ha en meget sentral plass i innsatsen for å opprettholde og styrke bosettingen i kyst-Norge.

De overordnede fiskeripolitiske målsettinger som ble satt opp i Stortingsmelding nr. 93 gjelder fortsatt:

- hovedtrekkene i bosettingsmønsteret skal bevares,
- ressursgrunlaget skal vernes,
- folk skal sikres trygge og gode arbeidsplasser, og
- den reelle lønnsomheten i fiskerinæringa skal økes.

I praktisk politikk må disse målene samstemmes. Det gjelder bl.a. målet om bosettingsmønsteret og kravet om å utvikle en lønnsom fiskerinæring. En av årsakene til at vi har fraflytting fra kyst-Norge, er mangel på trygge, gode og lønnsomme arbeidsplasser. Erfaringene viser at fartøy og fiskeindustribedrifter som tilbyr helårsarbeidsplasser, har lettere rekruttering enn virksomheter med stor sesongvariasjon. Fiskerisamfunn som er bygd opp omkring helårlig fiskeriaktivitet, viser seg også å ha mer positiv og stabil befolkningsutvikling enn der en har store svingninger.

Nøkkelen til det hele er en forsvarlig politikk, hvor hensynet til miljøvern, økologi og økonomi er tett sammenvevd. Hvis vi ikke sørger for å bygge opp og bevare de enkelte bestander i havet slik at vi kan sikre et høyt og jevnt langtidsutbytte, svikter virkningen av alle andre tiltak i næringen, og næringens bidrag til å opprettholde bosettingen vil bli svekket.

Det finnes knapt noen næring i dag som er så økonomisk avhengig av en forsvarlig miljøpolitikk som fiskerinæringen. Fordi fisket baserer seg på fornybare ressurser, og produktene selges til et kresent og etter hvert miljøbevisst publikum, vil utviklingen i fiskeriene være helt avhengig av at forurensning av havet begrenses, og at ressursene forvaltes på en forsvarlig måte.

Når en ikke alltid har lyktes i å forvalte ressursene på den beste måte, så kommer dette bl.a. av mangel på kunnskap om livet i havet. Svaret på dette må være mer kunnskap om og endrede holdninger til ressursforvaltning og ressursuttak. Dette vil kreve økt satsing på forskning, noe Regjeringen har fulgt opp i årets budsjett.

Oppblomstringen av skadelige alger langs kysten av Sør- og Sørvest-landet tidligere i år, og seldøden, har vært dystre påminnelser om hva som skjer dersom forurensningen av havområdene ikke bringes under kontroll.

Både forskning og politiske vedtak nasjonalt og internasjonalt er av avgjørende betydning på dette feltet. En rekke tiltak av praktisk art er satt i verk, og flere er under forberedelse. Jeg vil her spesielt nevne forslaget til en nordisk handlingsplan mot havforurensning. Havforskningen og overvåkingen på dette felt vil bli trappet ytterligere opp, og innsatsen for å begrense forurensning i andre nære kyststrøk vil bli forsterket.

Fiskebestandene har i lang tid vært hardt beskattet. I ettertid kan det reises spørsmål om det har vært lagt for liten vekt på faglige råd og hensynet til en bærekraftig utvikling i ressursforvaltningen. Selv om beskatningen for flere av fiskebestandene nå er kommet ned på et biologisk forsvarlig nivå, er det fortsatt bestander som beskattes for hardt. For å oppnå målet for ressurspolitikken om å fremme en bærekraftig utvikling og utnytte fiskebestandene innenfor sikre og langsiktige økologiske rammer, må beskatningen ned på et biologisk forsvarlig nivå, for alle bestander.

Prognosene for bestandsutviklingen for flere fiskeslag har ikke vært gode nok de siste årene. Det er en avgjørende forutsetning for å kunne forvalte fiskeressursene på en forsvarlig måte at vi har gode kunnskaper om de enkelte bestander og samspillet mellom dem. Vi må også ha gode kunnskaper om hvordan klimatiske variasjoner påvirker produksjonen i havet.

I perioder med sterkt skiftende forhold i naturen, som den vi nettopp har vært igjennom i Barentshavet, blir mangelen på kunnskap lett synbar.

Flerbestandsforskningen må intensiveres for å få tallfestet kunnskap om samspillet i havet. Flere år med selinvasjon i Nord-Norge understreker behovet for økt satsing på dette felt. Selv om enkelte forskningsresultat allerede kan brukes, gjenstår det mye arbeid før en kan få til en flerbestandsforvaltning.

Overinvesteringer og kapasitetsproblemer

I flere år har det vært høye investeringer i norsk næringsliv. Men investeringene har samlet sett gitt en lav avkastning. Det er gjort feilinvesteringer, og vi har ikke vært flinke nok til å velge de beste investeringer.

Dette synes også å være tilfelle i norsk fiskerinæring.

På tross av mange tiltak, er kapasiteten i næringen fortsatt for stor i alle ledd. Dette skaper dårlig økonomi for den enkelte enhet, med dårlig økonomisk rygg til å tåle de naturlige svingningene i fisket og endringer på markedssiden.

Stor overkapasitet, og derved svak lønnsomhet, har ført til krav om økt statsstøtte. Dette har igjen bidratt til å vedlikeholde, og til tider øke overkapasiteten.

Det er viktig å styre investeringene mot tiltak som vil øke næringens samlede inntekter, i stedet for kapasitetsøkende investeringer som bidrar til å øke kostnadene. Stikkord i denne sammenheng er produktutvikling, kompetansehevende tiltak og markedsforskning.

Regjeringen har satset på alle disse områdene. Det er ønskelig at næringen selv satser mer på slike tiltak.

I dag kan vi se at ikke alle økonomiske virkemidler har vært brukt målrettet nok. Det kan stilles spørsmål ved om de midler som har vært stilt til disposisjon har kommet de regionene og gruppene til gode som trengte det mest, og hvor effekten av midlene ville ha vært størst.

Vi har ikke råd til å fortsette med dette. Regjeringen vil derfor intensivere arbeidet med å knytte nærere bånd mellom fiskeri- og distriktpolitikken. Vi vil gjennom en slik omlegging kunne opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret med mindre bruk av statsstøtte.

I dag ser vi at resultatene etter mange års satsing på å gjøre fiskeripolitikken til en del av distriktspolitikken ikke har stått i forhold til forventningene. Vi opplever store svingninger i ressursgrunnlaget, samtidig som vi har en struktur i næringslivet langs kysten som ikke er i stand til å tilpasse seg slike svingninger. Spesielt gjelder dette Nord-Norge - den landsdelen hvor man er aller mest avhengig av fiskeriene. Men også andre deler av kysten har sine vansker. Vi må derfor stille spørsmål om hva næringen og myndighetene har gjort galt, og hva som kan gjøres bedre.

Bedre tilpasning av kapasitet både på sjø og land til ressursgrunnlaget vil gi bedre driftsgrunnlag og derved bedre lønnsomhet for hele næringen. Dette vil i sin tur gi grunnlag for bedre arbeidsbetingelser og arbeidsmiljø, og derved vil støttebehovet reduseres. Men tempoet må tilpasses utviklingen i næringen. På den måten vil målsettingen i Hovedavtalen om å gjøre næringen uavhengig av støtte kunne oppfylles.

I henhold til havrettstraktaten har kyststatene en forpliktelse til å fremme en forsvarlig ressursforvaltning som gir grunnlag for en bærekraftig næringsutvikling. Disse mål ligger nedfelt i myndighetenes fiskeriforvaltning. De er helt i tråd med anbefalingene fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Disse anbefalingene gir viktige retningslinjer for norsk fiskeriforvaltning de kommende årene.

Jeg vil også her peke på at en del av dagens tyngdepunkter i næringen ligger i strøk av landet hvor bosettingen er forholdsvis lite utsatt. For flere fiskeripolitiske virkemidlers vedkommende vil det være behov for å prioritere de mest næringssvake områder i landet. Dette er helt nødvendig for å skape en bedre regional balanse i næringsutviklingen langs kysten.

Næringen må kunne tilbys trygge helårlige arbeidsplasser med utfordrende og meningsfylt arbeid. Samtidig må næringen være omgitt av et næringsliv og et service- og kulturtilbud som gir et godt og meningsfylt liv i det enkelte kystsamfunn.

Deler av kyst-Norge har et kvinneunderskudd. Dette har sammenheng med at arbeidsplassstilbudet i fiskeridistriktene i for liten grad er tilpasset kvinner eller familier der begge ektefellene er yrkesaktive. Det vil være en avgjørende forutsetning for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret at det i framtida kan tilbys arbeidsplasser som er tilpasset familier der begge ektefellene er yrkesaktive. Her har fiskerinæringa både på sjø og land en stor utfordring.

Det er behov for økt innsats fra den enkelte for å skape samfunnsverdier som muliggjør nye løft. Uten en konstruktiv og aktiv innsats fra næringen selv, er det begrenset hva myndighetene kan gjøre for å skape en god utvikling som gavner den enkeltes livssituasjon. Mer enn noensinne er det bruk for den enkeltes fantasi, pågangsmot og skapertrang, slik at man får utnyttet det vekstpotensialet som ligger både innenfor ressurs og marked.

Budsjettet for 1989

Fiskerinæringens og kyst-distriktenes situasjon og muligheter henger nøye sammen med situasjonen for vårt næringsliv og samfunn for øvrig. For to år siden måtte vi legge om kursen i den økonomiske politikken. Vi hadde levd på forskudd og skjøvet regningen foran oss. Nå måtte vi skape mer, bruke mindre og fordele bedre.

Det budsjettet som ble lagt fram tidligere denne uka viser at denne omleggingen har gitt resultater. På viktige områder går det nå den rette veien. Til neste år vil underskuddet overfor utlandet være redusert med nesten 3/4 i forhold til hva det var i 1986. Priser og kostnader stiger markert svakere enn før. Denne utviklingen viser at det nytter med felles innsats og samarbeid.

For å videreføre disse resultatene, er det fortsatt nødvendig med en stram politikk. Men samtidig har vi både i budsjettet for 1989 og i de to foregående budsjetter funnet rom for viktige reformer. Gjennom omprioriteringer har vi sikret en

bedre fordeling, styrket sentrale velferdsoppgaver og satset på framtida.

Det økonomiske opplegget for 1989 betyr en ytterligere satsing for vårt næringsliv og i distriktene. Vi vil satse på et fortsatt inntektspolitisk samarbeid. Vi må redusere kostnadsveksten ytterligere, styrke bedriftenes muligheter for investeringer og ny virksomhet.

Samtidig foreslår Regjeringen en særlig sterk satsing på sentrale velferdsoppgaver. Det gjelder boligbygging, miljøpolitikk og tiltak for barnefamiliene.

Budsjettet legger opp til at vi skal kunne unngå øking i arbeidsledigheten. Derfor foreslås det en sterk øking i arbeidsmarkedstiltakene.

Forslaget til budsjett for Fiskeridepartementet i 1989, er preget av en fortsatt sterk satsing på forskning. Et viktig forslag er bygging av et nytt havforskningsfartøy. Budsjettet inneholder også forslag om å bevilge 24 mill. kroner til fullfinansiering av første byggetrinn av havbruksstasjonen i Tromsø. Den foreslåtte økingen i Norges Fiskeriforskningsråds budsjett er på over 40 pst. Vi må vel trygt kunne kalle dette en solid øking.

Disse bevilgningene, vil være med å videreføre Regjeringens satsing innenfor områdene:

- flerbestandsforskning
- bioteknologiforskning
- informasjonsteknologi-forskning
- generell kompetanseheving

Stortinget vedtok i juni å oppheve mineraloljeavgiften på merkeregistrerte fiskefartøyer. Finansdepartementet har nå funnet en løsning på de praktiske problemer dette reiser, slik at fritak kan iverksettes med virkning fra 1. juli.

Det vil bli gitt refusjon for avgift på olje som er kjøpt etter denne datoen, og rentegodtgjørelse som følge av refusjonen kommer i ettertid. Ordningen skal administreres av Garantikassen for fiskere.

Havbruk

Havbruksnæringen er det beste eksempel på nye muligheter i fiskerinæringen. På tross av at dette i historisk sammenheng er en helt ny sektor innen fiskerinæringen, og på tross av mange vansker og tilbakeslag i form av sykdom og miljøproblemer, har havbruksnæringen stadig gått framover og skapt overskudd og livskraft i en rekke lokalsamfunn. Fordi vi helt fra starten har gått skrittvis fram og arbeidet aktivt for å øke vår viten i takt med næringsutviklingen, har vi maktet å styre utviklingen. Ennå står vi bare ved begynnelsen av den utvikling denne næringen innebærer. Likevel representerer den i dag nesten en fjerdepart av den samlede eksportverdien av norsk fiskerinæring. Vi har så vidt begynt med oppdrett av de marine arter som torsk, kveite o.l. Når vi fullt ut mestrer en teknologi som også gjør dette lønnsomt, vil oppdrett av disse arter få stor betydning for den videre utviklingen langs kysten.

Et stort fortrinn ved havbrukssektoren er at den gir så store muligheter for kvinnelige arbeidsplasser på helårsbasis, arbeidsplasser som krever utdanning og innsikt, og som derved gir utfordringer og muligheter til særlig kvalifisert personell. Dette er hovedgrunnene til at også havbruksforskning i videste forstand stadig er en prioritert forskningsoppgave for myndighetene.

Forvaltning av villaksen

Forvaltningen av villaksen har i mange år vært et meget brennbart politisk tema i kyst-Norge.

Norge har i europeisk sammenheng helt eneståendes naturgitte forutsetninger for produksjon av villaks. Dessverre

har likevel laksestammene våre i løpet av forholdsvis kort tid utviklet seg fra å være en overskuddsressurs til å bli en ressurs vi må forvalte med stor forsiktighet. Forurensninger og fiskesykdommer er en årsak, overbeskatning en annen.

I tillegg til at villaksstammene våre er en ressurs i seg selv, vil de trolig få økende betydning for videreutviklingen av oppdrettsnæringen på grunn av behovet for variert genmateriale.

Hovedmålet i den videre forvaltning av laksestammene må være å kunne utnytte de produksjonspotensialene som ligger i vassdragene våre maksimalt. En større satsing på kulturbetinget fiske, kan også være en viktig faktor. Skal dette ambisiøse målet nås, må og vil vi fortsette arbeidet mot fiskesykdommer og forurensninger, og gjennomføre nødvendige reguleringer.

Tilbakegangen i lakestammen varierer sterkt fra vassdrag til vassdrag. Det er bakgrunnen for de klare råd vi har fått fra våre egne og internasjonale forskningsmiljøer om i størst mulig utstrekning å forvalte og beskatte det enkelte vassdrag separat. Dette vil få følger for forvaltningen både i elvene og i sjøen. Det er et klart behov for omfattende reguleringer for å gi et pusterom for våre sterkt nedkjørte laksestammer. Det nylig innførte forbudet mot fiske i elvene fra Hordaland og nordover viser at vi mener alvor med å bevare og utvikle laksestammene.

Da Regjeringen Willoch i 1986 fattet vedtak om å stanse drivgarnfisket etter laks fra og med 1989, skapte det som ventet sterke reaksjoner blant fiskerne. Da vår regjering overtok satte vi i gang med en gjennomgang av hele saksfeltet.

Vi kjenner alle de interessemotsetninger og sprikende synspunkter som har gjort seg gjeldende i denne saken gjennom mange år. Det har vært en vanskelig sak hele tiden, og det er den også for denne regjeringen. Interesseorganisasjoner, fagetater og departementer har trukket i hver sin retning. Denne striden vet dere jeg kjenner helt fra den tiden jeg selv var miljøvernminister.

Regjeringen vil nå foreta en vurdering av hele forvaltningen av villaksen, også drivgarnsaken. Før vi trekker konklusjonene, vil vi ha belyst alle sider ved saken, og vi vil drøfte den nærmere med Fiskarlaget.

Avslutning

Fiskerinæringen vil i all overskuelig framtid ha en helt avgjørende rolle i utviklingen av store deler av kyst-Norge. Samtidig er vi midt oppe i et arbeid med å tilpasse kapasiteten i flåte og industri og oppbygging av ressursgrunnlaget, der målet er en sunn, trygg og utfordrende næring, mest mulig uavhengig av de naturlige svingningene i bestandene. Dette arbeidet er resultatet av en erkjennelse av at de virkemidlene vi hittil har brukt ikke har svart til forventningene, men langt på vei har motvirket målene og konservert problemene.

Vi er fremdeles midt oppe i utredningsfasen for å finne den mest hensiktsmessige veien å gå. Utredningene om den framtidige struktur innen flåte og industri er sentrale elementer i denne fasen. Forskningen vedrørende ressursforvaltning, overvåking, produkt- og markedsutvikling likeså. I dette arbeidet er vi helt avhengige av den kunnskap og innsikt næringen selv sitter inne med. Resultatene avhenger av et tillitsfullt og godt samarbeid mellom næringen og myndighetene på alle nivåer.

Vi står nå fremfor en vanskelig periode hvor mange viktige beslutninger skal tas. Det er helt sentralt at vi kan bli enige om veien vi skal gå. En forutsetning for en fornuftig og en samfunnsmessig gunstig næringsutvikling er at næring og myndigheter trekker i samme retning.

Vi har lange tradisjoner i et slikt samarbeid. Vi møter stadig nye utfordringer. De møter vi best hvis vi arbeider i nær kontakt om felles mål.

Takk for oppmerksomheten!